

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
збірник наукових праць
(за матеріалами науково-практичної конференції)

Одеса
2023

УДК:376
П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ
Вченої Ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського
(протокол №4 від 26.10.2023 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Ганчар І. Л. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізичного виховання і спорту Національного університету «Одеська морська академія».

Кисличенко В. А. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцента кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – професор **Форостян О. І.**

Відповідальний редактор – професор **Соколова Г. Б.**

Технічний редактор – викладач **Маматова З. Р.**

Члени редколегії:

Лещій Н. П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Арнаутова Л. В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Притиковська С. Д. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського», завідувачка СНДЗ №193 компенсуючого типу м. Одеси

Галущенко В. І. – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації ДЗ «ПНПУ імені К.Д. Ушинського»

Григор'єва Л. В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи №75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць (за матеріалами науково-практичної конференції) / редкол. О. І. Форостян та ін. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2023. 295 с.

УДК:376

ББК:74.00

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2023

профілактичної роботи в інклюзивних закладах, що значною мірою залежить від координації впливу всіх учасників колективу (керівники закладу, педагогів, лікарів, психологів, логопедів, реабілітологів, батьків).

Список використаних джерел:

1. Будяк Л. В. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник. Черкаси: Вид. ЧНУ. 2009 р. 90 с.
2. Валентик Н. Інклюзивна освіта: за і проти [Репортаж з Всеукраїнського «круглого столу» «Психолого-соціально-педагогічні аспекти інклюзивної освіти: за і проти»] Директор школи. 2010. № 14-15. С. 45-58.
3. Гречко Л. М. Психологічний супровід дітей молодшого шкільного віку з вадами психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.08 / Ін-т спец. педагогіки АПН України: К., 2008. 20 с.
4. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. (Збірник документів): ч. 2, К.: АТ Видавництво «Столиця», 1998. 248 с.
5. Ілляшенко Т. Затримка психічного розвитку дітей: причини виникнення та корекція. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: Науково-методичний збірник / За ред. Н. Софій, І. Єрмакова та ін. К.: Контекст, 2000. С. 336.

Форостян О. І., Добрева Р. Р.

КОРЕКЦІЯ ЗАЇКАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Заїкання у молодших школярів є серйозною мовною проблемою, яка може значно вплинути на їхній успіх у навчанні, соціальну адаптацію та психологічний стан. Заїкання - це розлад, який характеризується повторенням звуків, слів, фраз або блокуванням в процесі мовлення. Воно може виникнути в дітей у віці від трьох до семи років, і, якщо не вжити вчасних заходів, стати стійким і негативно вплинути на дитячий розвиток [2]. Один із основних аспектів актуальності проблеми заїкання в молодших школярів - це його вплив на навчання. Діти з заїканням можуть відчувати страх перед читанням вголос, відповіддю на уроках або виразним виступом перед однолітками. Це може спричиняти навчальні труднощі та вплинути на їхню академічну успішність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Заїкання – це мовленнєвий розлад, який може серйозно вплинути на життя дитини та її подальший розвиток. Останні наукові дослідження та публікації спрямовані на зрозуміння більш точних причин та ефективних методів корекції заїкання у молодших школярів. У цій статті ми розглянемо ключові висновки та напрямки робіт у цій області на основі останніх досліджень [3].

Р. М. Боскіс відносить заїкання до мовленнєвої недорозвиненості дітей, називає його захворюванням, «в основі якого лежать мовленнєві труднощі, пов'язані з оформленням більш-менш складних висловлювань, що вимагають фрази для свого вираження». Мовленнєві труднощі, на її думку, можуть викликатися затримками розвитку мовлення (недорікуватість, аграматизми, недостатній запас слів, патологічний розвиток вимови: міжзубна вимова, тахілалія, ринолалія), переходом на іншу мову, випадками патологічного

розвитку особистості з недорозвиненням емоційно-вольової сфери, необхідністю висловити складну думку тощо [1].

Р. Е. Левіна, розглядаючи заїкання як недорозвинення мовлення, бачить його сутність, переважно, в порушенні комунікативної функції мовлення. Вивчення загального мовленнєвого розвитку дитини, стану її фонетичного й лексико-граматичного розвитку, співвідношення активного й пасивного мовлення, умов, за яких заїкання підсилюється або слабшає, підтверджують спостереження Р. М. Боскіс, Б. Мезоні, Е. Пішон та ін. Мовленнєві труднощі, на думку авторів, залежать від різних умов: з одного боку, від типу нервової системи, а, з іншого боку, від мовленнєвого середовища, від загального й мовленнєвого режиму. Перші прояви заїкання характеризуються по-різному зумовленою ефективною напруженістю, що супроводжує ще непосильну розумову операцію «пошуку» слова, граматичної форми, обороту мови [4].

Більшість вітчизняних учених, розробляючи проблему заїкання, відносять його до неврозів, керуючись ученням Павлова про вищу нервову діяльність людини, і зокрема, про механізм неврозу. При цьому частина дослідників схильна розглядати заїкання як симптом неврозу (Ю. А. Флоренська, Ю. А. Поворинський та ін.), інша частина – як особливу форму загального неврозу (В. А. Гіляровський, Н. І. Жинкін, В. С. Кочергіна, М. С. Лебединський, С. С. Ляпідевський, А. І. Поварнін, І. П. Тяпугін, М. Е. Хватцев та ін.).

З позицій сучасної нейрофізіології стан нервової системи дитини із заїканням характеризує переважання процесів збудження над гальмівними механізмами, що зумовлюється конституційно або перенесеною патологією центральної нервової системи, внаслідок чого формуються осередки застійного патологічно підсиленого збудження у відділах мовленнєво-рухової підсистеми, які (осередки) є генераторами судомної активності (Н. А. Власова, Г. Н. Крижанівський, Л. Я. Мисулович, В. І. Селівестров та ін.). Крім того, доведено, що заїкання може бути зумовлене такими типами дизонтогенезу, як асинхронія, затриманий розвиток та парціальний психічний недорозвиток і поєднуватися з іншими формами мовленнєвої патології (дизартріями, дислаліями, порушеннями голосу, алаліями і затримками мовленнєвого розвитку) (Г. А. Волкова та ін.) [1].

У людей із заїканням часто спостерігається загальна моторна напруга, скутість рухів або рухове занепокоєння, розгальмування, дискоординація й млявість.

Деякі дослідники вказують на зв'язок заїкання з ліворукістю, що теж можна віднести до порушень загальної моторики. За даними досліджень таких авторів, як Р. М. Боскіс, Р. Е. Левіна, В. І. Селівестров, М. Е. Хватцев, А. В. Ястребова при характеристиці зовнішніх проявів експресивного мовлення заїкуватих, необхідно відзначити наступні його особливості:

1) порушення плавності, темпу й частково мелодики. Мовлення переривчасте, з необґрунтованими паузами, повтореннями, а то й зовсім

важким промовлянням окремих звуків, їхніх сполучень або просто утруднений початок фраз;

2) мовленнєві хитрощі у вигляді допоміжних звуків, їхніх сполучень або слів (емболофразія);

3) обмеження мовленнєвої активності в багатьох дітей, зниження спілкування з навколишніми, що говорить про певні порушення комунікативної функції мовлення;

4) недоліки вимови звуків, неправильне вживання слів, побудова фраз та ін.;

5) недоліки усного мовлення можуть відобразитися в письмовому мовленні у вигляді повторення однакових букв, складів, розриву слова, неправильної побудови речення та ін. [4].

Мета статті. Мета статті полягає в освіті та інформуванні читачів про проблему заїкання у молодших школярів та важливість її корекції.

Основний матеріал дослідження: Заїкання у молодших школярів є серйозною мовленнєвою проблемою, яка може вплинути на їхній розвиток та соціальну адаптацію. Для розуміння та ефективної корекції цього розладу необхідно розглянути декілька ключових аспектів:

1. Причини заїкання:

Заїкання може бути спричинене різними факторами. Згідно з останніми дослідженнями, серед головних причин виникнення заїкання у молодших школярів виділяються:

- **Генетична схильність:** Деякі діти можуть мати спадкову схильність до заїкання, яка передається від батьків. Генетичні дослідження дозволяють виявляти специфічні гени, що збільшують ризик розвитку заїкання.

- **Нейрофізіологічні аспекти:** Дослідження мозкової активності та функціонального магнітного резонансу показують, що заїкання може бути пов'язане з аномаліями в роботі мозкових областей, відповідальних за мовлення.

- **Психологічні чинники:** Стрес, тривожність, негативні емоції та невпевненість в собі можуть сприяти виникненню та погіршенню заїкання [5]

2. Види та важкість заїкання:

Важливо враховувати, що заїкання може приймати різні форми та має різні рівні важкості. Відомі такі види заїкання:

- **Тонічне заїкання:** Характеризується повторенням складів слів або звуків (наприклад, "ма-ма-ма-ма").

- **Клонічне заїкання:** Поліпшені повторення цілих слів (наприклад, "я хочу-хочу піти гуляти").

- **Спастичне заїкання:** Супроводжується зупинками та напруженням м'язів гортані, губ і язика.

- **Мішане заїкання:** Комбінує різні види заїкання.

Важкість заїкання може коливатися від легкого до важкого, і враховуючи цей фактор, визначається стратегія корекції [6].

3. Методи корекції заїкання:

Останні дослідження вказують на ефективні методи корекції заїкання у молодших школярів:

- **Індивідуальний підхід:** Важливо розуміти, що кожна дитина, яка заїкається, має унікальні особливості та потреби. Підхід до корекції має бути індивідуалізованим, враховуючи ступінь важкості заїкання, його вид, а також особливості дитини. Фахівці з мовленнєвого розвитку повинні проводити докладну діагностику і створювати програми корекції, які адаптовані до потреб конкретної дитини.

- **Психологічна підтримка:** Заїкання часто пов'язане з емоційними аспектами. Психологічна підтримка та консультування допомагають дитині подолати тривожність та страх перед мовленнєвими помилками. Робота з психологом сприяє покращенню самооцінки та допомагає дитині впоратися з емоційними навантаженнями, які можуть збільшувати заїкання.

- **Використання сучасних технологій:** Сучасні технології включають в себе спеціалізовані комп'ютерні програми та мобільні додатки, розроблені для корекції заїкання. Ці програми надають можливість дитині виконувати вправи та тренування, спрямовані на поліпшення мовлення. Вони можуть бути використані як частина індивідуальної корекційної програми або як доповнення до неї.

- **Робота з вчителями та батьками:** Ефективна корекція заїкання вимагає співпраці з вчителями та батьками. Вчителі повинні бути осведомлені про особливості мовленнєвого розвитку дитини та дотримуватися рекомендацій фахівців у педагогічній роботі з нею. Батьки мають важливу роль у підтримці дитини та виконанні рекомендацій щодо вправ та вправ, які можна проводити вдома [2].

Разом з врахуванням цих методів корекції та співпраці всіх зацікавлених сторін, ми можемо значно покращити якість життя молодших школярів, які стикаються із заїканням, та сприяти їхньому успішному мовленнєвому розвитку та соціальній адаптації.

Висновки та перспективи. Корекція заїкання у молодших школярів - це важлива та складна задача, яка вимагає інтегрованого підходу. Заїкання може бути спричинене різними факторами, включаючи генетичну схильність, нейрофізіологічні аспекти та психологічні чинники. Важливо розуміти види та важкість заїкання, оскільки це впливає на вибір методів корекції.

Сучасні дослідження показують, що індивідуальний підхід до корекції, психологічна підтримка, використання сучасних технологій та співпраця з вчителями та батьками є ефективними стратегіями для подолання заїкання у молодших школярів.

Перспективи корекції заїкання у молодших школярів є обнадійливими. За допомогою новітніх технологій та психологічної підтримки, діти, які заїкаються, мають можливість поліпшити своє мовлення та подолати емоційні труднощі, пов'язані з цією проблемою.

З раннього виявлення та корекції заїкання можна досягти найкращих результатів. Дослідження наголошують на важливості співпраці між батьками, педагогами та фахівцями з мовленнєвого розвитку для вчасного виявлення та впровадження корекційних заходів. Раннє втручання допомагає не лише у подоланні мовленнєвих та психологічних проблем, але й забезпечує дитині позитивний старт у навчанні та соціальному спілкуванні, що є важливим для її подальшого успіху.

У майбутньому, завдяки подальшим дослідженням і розвитку інноваційних методик, можливо досягнення ще більш високих результатів у корекції заїкання та поліпшення якості життя дітей, які з цим розладом стикаються.

Список використаних джерел:

1. Боскіс Р. М. Про сутність та лікування заїкуватості у дітей дошкільного віку / Р. М. Боскіс // Лікування душевнохворих: зб. наук. праць / М-во охорони здоров'я. С. 279-290.
2. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. К.: «МП Леся», 2011. 528.
3. Ленів З. П. Корекція порушень усного мовлення у дітей дошкільного віку засобами артерії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. пед. наук: спец 13. 00. 03 "Корекційна педагогіка". К. : вид. НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 21с.
4. Логопедія. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене / за ред. М. К. Шеремет. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 672.
5. Логопсихологія : навч. посіб. / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак / за ред. М. К. Шеремет. К. : Знання , 2010. 293 с.
6. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей: навчально-методичний посібник. Кам'янець Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. 148 с.

Форосян О. І., Жорновська Ю. О.

ВПЛИВ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЛОГОПЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Сьогодні, коли широко і фундаментально вирішується проблема освіти та виховання, і ускладнюються завдання, які стоять перед педагогами, дуже важливим залишається завдання залучення дітей до театральної діяльності з раннього віку, оскільки театр це найдоступніший вид самовираження та окультурення для дітей. Формування творчої особистості важливе і відповідальне завдання, яке стоїть перед педагогами та суспільством, від неї залежить майбутнє нашої країни. На витоках розвитку особистості загалом спочатку лежить виховання. Для повноцінного розвитку та творчого становлення особистості необхідно створення умов для самовизначення та соціалізації. Тільки така особистість може бути успішною у сучасному соціумі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Театр є традиційним видом мистецтва: пояснює світ, створює емоційні імпульси до різного роду діяльності, виконує величезну виховну роль, порушуючи різні питання, і тим